

“Una rebel·lió popular era impossible”

Està considerat un dels millors coneixedors de la història del nazisme. Durant tres dècades, aquest catedràtic anglès s'ha dedicat intensament a estudiar la dictadura alemanya, la característica principal de la qual és, segons Kershaw, que es tracta d'una dictadura “que va actuar contra el Führer”. La seva biografia de Hitler en dos volums (1998 i 2000) és una referència bàsica. Kershaw, de 61 anys, treballa a la Universitat de Sheffield i viu a Manchester.

— Professor Kershaw, després de la victòria contra França l'any 1940, Adolf Hitler va arribar al cim de la popularitat entre els alemanys. Cinc anys després, el país es dirigia a la derrota més gran de la seva història. Quin suport li quedava al dictador a la fi de la guerra?

— **Calculo que aproximadament un deu per cent de la població continuava donant suport a Hitler. Però, és clar, també s'hi inclouen els qui eren al poder.**

— Com ha calculat aquesta xifra?

— **Entre altres sistemes, es pot calcular amb les enquestes que es van fer a la postguerra. Al començament dels anys cinquanta, aproximadament una de cada deu persones continuaven considerant Hitler un estadista extraordinari.**

— Llavors molta més gent creia que el nacionalsocialisme era una bona idea.

— **En retrospectiva, molta gent veia en el Tercer Reich un bon sistema amb una**

mala direcció. Només Hitler, que tenia com a meta la guerra, era el culpable de tota la catàstrofe. Si a l'Alemanya Occidental es va imposar la idea que la democràcia era una millor forma de govern va ser pel miracle econòmic.

— Quan comencen els alemanys a rebutjar Hitler en massa?

— **La seva popularitat ja s'havia ressentit a la crisi de l'hivern de 1941, quan la Wehrmacht es retira de Moscou. I el gran esdeveniment és la derrota de Stalingrad al començaments de 1943. A partir d'aquell moment tot va anar empitjorant. La gent va fer Hitler responsable principal del desastre.**

— Però aquest diagnòstic té una contradicció: molts compatriotes van indignar-se per l'atemptat de Stauffenberg del 20 de juliol de 1944 perquè algú va intentar matar el Führer.

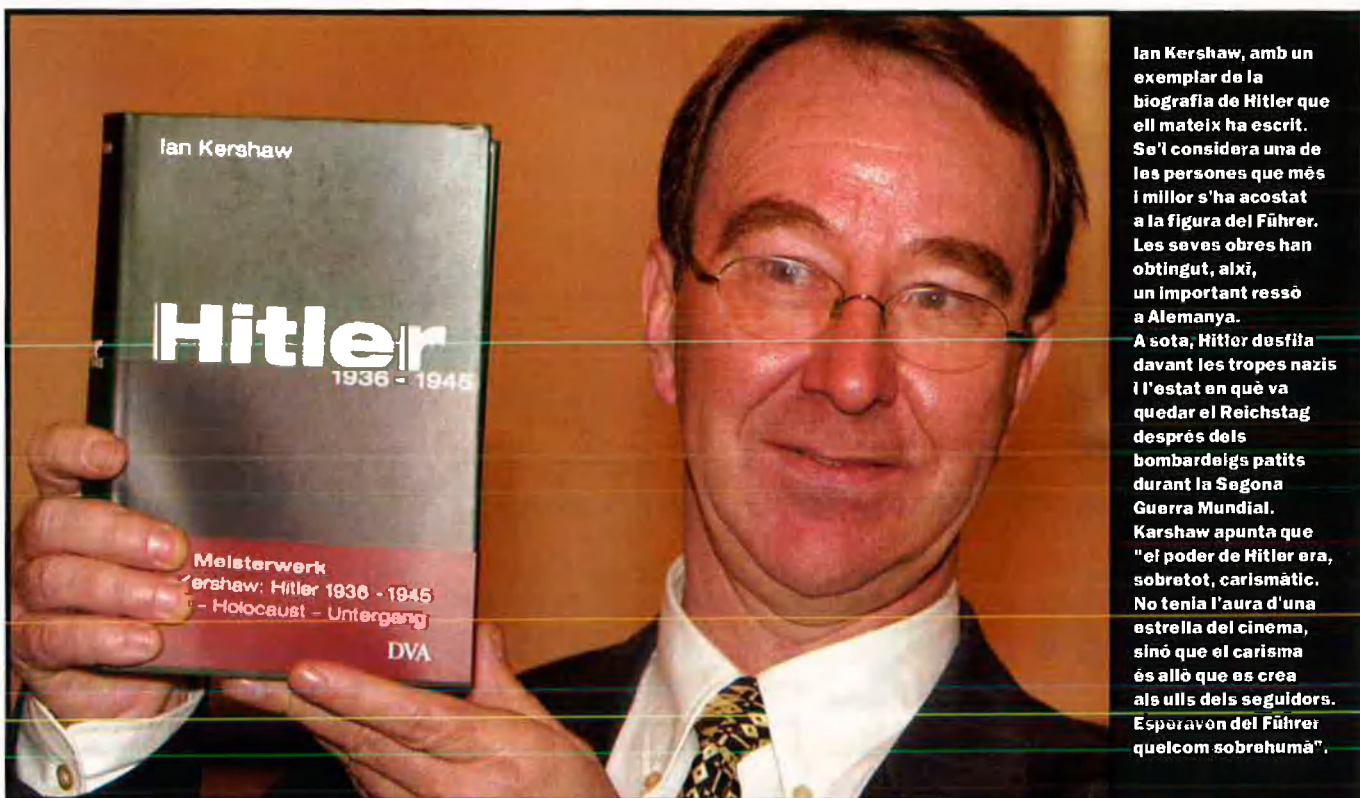
— Això no és tan clar. L'SD...

— ...El servei secret intern de l'oficina central de la seguretat del Reich...

— **...En els seus informes sobre l'opinió pública que enviaven a la direcció política creaven la impressió que pràcticament tots els alemanys eren fanàtics de Hitler. Als informes locals de l'SD, en canvi, hi ha signes constants que un gran nombre d'alemanys haurien aplaudit l'èxit de l'atemptat. Malgrat tot, el fet és que també va haver-hi un petit augment de la popularitat de Hitler.**

— Quina autenticitat tenen aquests informes? Es van fer en un estat policial.

L'historiador britànic
Ian Kershaw
parla sobre les ganes
de lluitar dels alemanys,
de la fi de la Segona
Guerra Mundial,
de la decadència
del mite del Führer
i de la desesperada
voluntat de
supervivència
demostrada
per Adolf Hitler.

Ilan Kershaw, amb un exemplar de la biografia de Hitler que ell mateix ha escrit. Se'l considera una de les persones que més i millor s'ha acostat a la figura del Führer. Les seves obres han obtingut, així, un important ressò a Alemanya. A sota, Hitler dosfita davant les tropes nazis i l'estat en què va quedar el Reichstag després dels bombardeigs patits durant la Segona Guerra Mundial. Karshaw apunta que "el poder de Hitler era, sobretot, carismàtic. No tenia l'aura d'una estrella del cinema, sinó que el carisma és allò que es crea als ulls dels seguidors. Esperaven del Führer quelcom sobrehumà".

— El personal de l'SD que treballava in situ sovint estaven disposats a reproduir opinions negatives. De vegades, els redactors dels informes havien fet interessants comentaris sobre el silenci de la gent. En un refugi antiaeri ningú no va expressar cap opinió després de la retransmissió del discurs de Hitler en què informava que havia sobreviscut a l'atemptat de Stauffenberg. De la foscor es va sentir la veu d'una dona: "Sí, no hauria estat malament que l'haguessin enxampat."

— Com explica la fi del mite de Hitler?

— En el cas d'Adolf Hitler parlo, basant-me en Max Weber, d'un poder carismàtic. Això no significa que el governant tingués l'aura d'una estrella del cinema, sinó que el carisma és allò que es crea als ulls dels seguidors. Esperen del Führer quelcom realment sobrehumà. És molt significatiu que el poder carismàtic apareixi sempre en unes èpoques de profunda crisi.

— Com ara el caos a la fi de la República de Weimar?

— A Alemanya hi havia una esperança ingènua segons la qual un home salvaria el país amb actes heroics. Quan arriben els missatges d'èxit, els seguidors veuen les proves de la "vocació" del Führer. I, als anys trenta, Hitler obté un triomf rere l'altre, un èxit rere l'altre.

— I només li'ls atribueixen a ell?

— La credibilitat del Führer va arribar a adquirir un caràcter quasi religiós, es va desenvolupar ràpidament en una mena de devoció popular. La gent creia realment que ell de manera personal havia

reactivat l'economia i eliminat l'atur. I com que va aconseguir guanyar Renània, el Sarre i el País dels Sudets sense guerra, el mite de Hitler creixia incommensurablement. Però amb el primer hivern a Rússia va començar la successió de fracassos. I els fracassos minven el poder carismàtic, ja que qüestionen el paper d'enviat.

— Llavors els bombardeigs a les ciutats alemanyes devien ser especialment perillosos per a Hitler.

— Els bombardeigs, sens dubte, formen part dels factors més importants de la pèrdua de popularitat, perquè, als ulls de la majoria de la població, el Führer era el responsable principal de les catàstrofes que passaven a la porta de casa, ja que ell no els podia protegir, com la gent esperava.

— La idea principal dels terribles bombardeigs dels aliats, separar el poble del Führer, no era dolenta?

— Els bombardeigs van fer baixar la moral a la guerra, però l'estratègia dels aliats era completament equivocada, perquè així no es podia enderrocar el règim nazi.

— Perquè el poble no tenia la possibilitat de trencar el monopoli del poder?

— Sí. Cap al final de la guerra era extremadament perillós pronunciar-se contra els nacionalsocialistes. Hi havia fanàtics a tots els racons. Fins i tot els últims dies del règim, expressar-se obertament podia comportar la pena de mort. S'hauria pogut organitzar una rebel·lió popular, però en aquelles circumstàncies era simplement impossible. La majoria de la gent es resignava o estava apàtica. Es preocupaven de la pròpia supervivència i esperaven que els americans o els britànics ocupessin la seva regió, i no l'Exèrcit Roig.

— Després d'una popularitat molt estesa, els alemanys van lluitar cegament fins a l'últim moment pel règim.

— No era exactament així. Hi havia tres grups que, en general, es mantenien fidels a Hitler: els soldats, els joves i, naturalment, els membres del partit. Però una gran part també es van allunyar del dictador en l'última fase del dictador. No vull pintar-ho tot blanc o negre.

— Però els joves no tenen una tendència a rebel·lar-se contra l'autoritat?

— I en part també ho feien, però es van socialitzar en aquell sistema. Els qui al final de la guerra tenien 15 anys només havien viscut els temps del nazisme.

— A què es deu la fidelitat dels soldats, que patien una derrota darrere l'altra?

— L'ètica de grup és un factor fonamental, a més del jurament al Führer, i segurament també per autèntic patriotisme. A més, la propaganda constant, que exhortava a la defensa de la pàtria alemanya contra les anomenades hordes roges, va fer el seu efecte, especialment a l'est. Fins i tot una gran part dels soldats presoners al front de l'oest, que es trobaven a mans dels britànics o dels americans, continuava creient en Hitler, gairebé dos terços al gener de 1945. Suposo que tenien la necessitat de creure en alguna cosa per explicar la seva situació.

— Aquesta anàlisi no qüestiona el seu model d'explicació del líder carismàtic, que no pot regir sense èxits? Els soldats presoners havien viscut en carn pròpia el fracàs de Hitler.

— No. Més aviat indica les increïbles reserves que tenia la imatge de Hitler, en la qual encara creien. Del contrari, res no hauria impedit que molts soldats desertessin, sobretot a l'oest. Ni els càstigs més draconians els feien por.

— Parlem de desenes de milers, centenars de milers, milions...?

— Al front de l'oest segurament de desenes de milers, potser més. Es pot parlar de centenars de milers en contra del règim si també hi incloem la població civil. Tot i les severes prohibicions, a moltes cases s'hissaven banderes blanques. Un gran nombre d'unitats de la Wehrmacht no lluitaven per les seves posicions, de vegades es rendien. Molta gent del partit llençava l'uniforme. A l'est també hi havia algunes imatges d'ensorrament, però en una escala notablement menor.

— Fins i tot a la direcció del partit n'hi havia uns quants que a l'última fase de la guerra estaven plenament disposats a signar una pau separada amb els aliats de l'oest per lluitar tots junts contra els russos.

— Sí. Però Hitler va rebutjar determinades propostes, com les que li va traslladar el cap de les SS, Heinrich Himmler.

“Cap al final de la guerra era extremadament perillós pronunciar-se contra els nazis. Hi havia fanàtics a tots els racons. Fins i tot els últims dies del règim, expressar-se així comportava morir”

— Vostè ha descrit Hitler com un home dominat pel desig de la mort, però testimonis com el mariscal de camp Albert von Kesslerling, en canvi, diuen que estava “obsessionat amb la idea de qualsevol possibilitat de salvació, com algú que s'estigués ofegant i s'agafés a un bri de palla”.

— No hi ha cap contradicció: Hitler es movia entre sentiments extrems, la qual cosa no és d'estranyar, donades les circumstàncies. Mentre encara es guanyava un mínim terreny, creia de seguida que el triomf era possible. Qualsevol indicí esperançador, per irreal que fos, li despertava els ànims de viure. Però al seu interior sabia, naturalment, que la guerra estava perduda. I llavors només tenia una possibilitat: el suïcidi.

— No va suïcidar-se fins que els russos no eren davant el búnquer. La por li havia impedit fer-ho abans?

— Per entrar a la història com a un gran heroi nacional necessitava el mite, haver lluitat fins a l'últim moment. El preu l'havien de pagar els altres.

Ian Kershaw

© Der Spiegel – EL TEMPS

Traducció: David Egea